

ՌՈՒԲԵՆ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՆ ՍԳՈՒՄ Է

6 մարտի, երկուշաբթի

Նթերում կայծակի արագությամբ թռչում է լուրը: Ռադիոքարձրախոսի թախծալի բառերը գուժում են բոթը. «Մարտի 5-ին, երեկոյան ժամը 9-ն անց 50 րոպեին, ծանր հիվանդությունից հետո... վախճանվեց ժողովուրդների հանճարեղ առաջնորդ Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ստալինը»:

Վշտաբեր լուրը շանթահարում է կարծես մարդկանց: Ամենուրեք լուռ, քարացած, այլալված հայացքներ: Վշտահար, լուռ, անցնում են մարդիկ... Փողոցներում կախվում են ալ դրոշակները՝ երիզված սևերով: Ամենուրեք իջել է անսահման, ծանր, վշտալի լուծություն: Վախճանվել է առաջնորդը: Սգում է Մոսկվան: Սգում են Սովետական Միության բազմազգ ժողովուրդները: Սգում են չինն ու հնդիկը, չեխն ու լեհը, նեգրն ու մալայացին... Աշխարհի բոլոր, բոլոր ծայրերում, հեռու թե մոտիկ, ողբում են առաջնորդի մահը: Չկա այլևս հանուրի համար բաբախող մեծ սիրտը:

Մարդկության ծանր, անսահման կորուստը սգում է նաև Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը: Այս վշտալի, ծանր օրերին նա իր վիշտը միացնում է ողջ աշխարհի աշխատավորների ծանր, տրտմագին վշտին:

Վեհափառ Հայրապետի կարգադրությամբ հեռագրեր են ուղարկվում բոլոր հայ եկեղեցիներին, աշխարհի բոլոր ծայրերում ցրված հայ համայնքներին, հրահանգելով՝ մատուցել պատարագ և կատարել հոգեհանգստյան կարգ Իոսիֆ Վիսարիոնովիչ Ստալինի մահվան կապակցությամբ:

Մեծ պատի ապաշխարություն տխուր օրերն են: Սև, գորշավուն ամպերով ծածկված է երկինքը: Սուղում է քամին և իր հետ տանում զանգերի լալագին, տխուր ղողանջը:

Ճաշու ժամն է: Փակ են խորանների վա-

րագույրները: Արարողության ժամերը սահում են հեզընթաց: Լցվել են մարդիկ Տաճարը և հոգու ամենամիտրական զգացմունքներով աղոթում են վշտահար...: Շատերը լաց են լինում, մինչ ատյանից լսվում են ապաշխարության տրտմագին հնչյունները:

Վերջանում է ճաշու ժամերգությունը, լուռ են սրբազան աղոթքների վերջին մրմունջները Մայր Տաճարի նվիրական կամարների տակ...: Տաճարը մի պահ թաղվում է խորհրդավոր լուծության մեջ: Մի ծանր վիշտ նստել է մարդկանց սրտերի վրա...: Սպասում են նրանք մի մխիթարական խոսքի, ոչ ոք ոտքը դուրս չի դրել Տաճարից: Ծանր սպասողական դրություն է: Առջևում՝ ատյանում, Ս. Իջման սեղանը բոլորել են վանքի միաբանները, կրտսերից մինչև ավագագույնը, լուռ ու թախծոտ: Նվահա դեպի ժողովուրդն է դառնում լուսարարապետ սրբազանը:

Շարքերը սեղմվում են, բազմությունը մի ակնթարթ լարվում է. լսվում է եպիսկոպոսի հուզված ձայնը. «Հավատացյալ եղբայրներ՝ և քույրեր՝, իմ վշտացյալ սիրելի ժողովուրդ, աշխարհը սուգ մտավ, չկա այլևս ժողովուրդների մեծ բարեկամն ու առաջնորդը, չկա աշխարհի իմաստնաբույն մարդը, չկա Ստալինը»:

Ժողովրդի բազմության միջից լսելի են լինում վշտալի հեկեկանքներ: Այո՛, սգում են, հեկեկում ծանր վշտի այս դառնագին թուպներին այն բոլոր մարդիկ, որոնց համար անսահման թանկ էր առաջնորդի կյանքը:

Սրբազանը շարունակում է.

«Դժվար է հաշտվել իրողության հետ. մահը անհամատեղելի է առաջնորդի անվան հետ. նրա անունը դրոշմված է միլիոնավոր սրտերում:

Երախտապարտ մեր ժողովուրդը հավիտյան չի մոռանա նրան, նրա անմահ անունը, նրա հիշատակը միշտ անջինջ կմնան մեր սրտերում: Վերջում նա մխիթարական խոսքեր է ասում սգավոր ժողովրդին. «Աղոթե՛նք, սիրելի՛ք, զի նվիրական աղոթքը թեթևացնում է վշտի անհուն ծանրությունը»:

Սրբազանի սրտահույզ խոսքերից հետո, սկսվում է հոգեհանգստյան կարգը:

«Անսկիզբն Աստուած» շարականի տրամանուշ ելևէջները, վշտի, աղոթքի ու հույսի մրմունջների հետ հալվում, դադողում են օդում: Կա՛ր աղյուք արարողության մի այլ կերպ, որ այնքան տիպականորեն խտացնի,

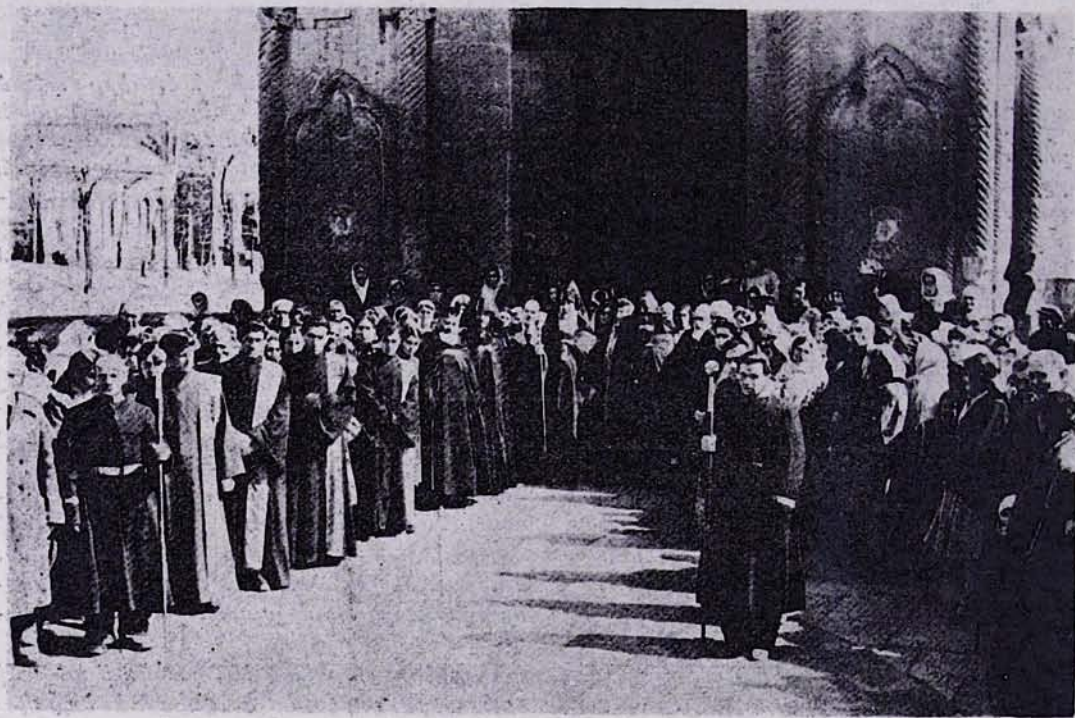
8 մարտի, կիրակի

Վեհափառ Հայրապետի հատուկ կարգադրությամբ, հանգուցյալ առաջնորդի անմահ հիշատակին, տաճարի ավագ սեղանի վարագույրը բացված է:

Մատուցվելու է սուրբ պատարագ և կատարվելու է հոգեհանգիստ:

Ջանգերի ընդհատ-ընդհատ, լացակամած, վշտահար թրթռոցները սփռվում են հեռունի: Սկսվում է հանդիսավոր սուրբ պատարագը: Բազմությունը խոնվել է Տաճարի ներսը, հազարավոր վշտահար դեմքեր բարացել են իրենց տեղերում:

Մի պահ, փակ սեղանի առաջ, երգում են

Ամենայն Հայոց Հայրապետը, հոգեհանգստյան արարողություններից հետո, շրջապատված Մայր Աթոռի միաբանությամբ:

ցուլացնի իր մեջ մահվան դժգույն ու դալկահար պատկերը, որքան հայ Եկեղեցու հոգեհանգստյան արարողությունները. դրանք հուզիչ են, թախծոտ և արտասուք կորզող, դրանց մեջ կա կյանքի ու մահվան խորը փիլիսոփայությունը. որքան միաստիկ ու հոգեւոր են, այնքան էլ վերջում լավատես: Քրիստոնեական մորալը երբեք մահվան հետ չի հաշտվում: Եվ, իսկապես, մի՞թե մահը կարող է մտքի հանճարներին, մտքի խոշորագույն տիտաններին կորզել: Ո՛չ, նրանք անմահ են, նրանք հավերժին են պատկանում:

«Յորժամ»ը: Ինչպիսի՞ միաստիկ հոգեկան վերացումներ, որքա՛ն վիշտ ու խնդրվածք: «Յորժամ մտցես ի սուրբ խորանն, անդ յիշեսցես զմեր ննջեցեալսն»: Հառաչանքի, հեկեկանքի ձայներ մերթ մերթ ընդհատում են երգի հանդարտիկ, հուզիչ ելևէջները: Բացվում է վարագույրը, շարունակվում է պատարագը: Դպիրները, սարկավազները այսօր երգում են մեծագույն տխրությամբ. անասելի ծանր վիշտը կարծես իր կնիքն է դրել ամեն ինչի վրա:

«Եւ ընդ Սերովբէսն, և ընդ Քերովբէսն...»: Լսվում են պատարագի հնչյունները և հանկարծ՝ «Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ, Տէ՛ր զօրութեանց. լի են երկինք և երկիր փառօք քո...»: Աննման երգի հրաշալի հնչյուններով, կարծես անմարմին Սերովբէսների և Քերովբէսների սրբազան հեքն է լսվում. «Ովսաննա՛ ի բարձունս»:

Տխուր է հայոց պատարագը: Դարերով աստանդակ-ան, բզկտված ու տանջված հայ ժողովուրդը իր տեսած ու կուտակած վիշտն է դրել իր երգերի, իր նվիրական, սրտաբուխ աղոթքների մեջ, դարերով նրանք խտացել,

բազմաշարժար մի ժողովրդի, որը խաղաղության մեջ է որոնում իր միակ հանգրվանը:

Ո՛վ կարող է չհուզվել, ո՛վ կարող է չարտասվել ու շաղոթել, լսելով հայի դարավոր արցունքի այդ երգը, հայոց պատարագի հուզիչ ու աննման «Տէ՛ր, ողորմեա՛ն»:

Տաճարում օրվա սգալից տխրության ազդեցության տակ ժողովուրդը ձայնակցում է դպիրներին:

Վերջին աղոթքներն են: Պատարագիչը վերջին անգամ համբուրում է սուրբ սեղանը և իջնում աստիճաններով, հասնում Ս. Իջման

Ամենայն Հայոց Հայրապետը հոգեհանգստյան արարողություններից հետո

հղկվել, դարձել են հայ հոգու բյուրեղացած տենչանքներ, աղոթքի, հույսի աննման վերապացումներ:

Փակվում է սեղանի վարագույրը: Երգում են «Տէ՛ր, ողորմեա՛ն»: Հայ ժողովրդի դարավոր տառապանքներն են մարմնացել այդ երգի յուրաքանչյուր տողում: Դարերով վշտահար հայ ժողովուրդը, աչքերը երկնքին հառած, իր վերջին հույսն է դրել նրա մեջ, իր ապավենն է փնտրել՝ երգելով այդ երգը. «Ամենասուրբ Երրորդութիւն, տո՛ւր աշխարհիս խաղաղութիւն»: Դա վերջին աղերսն է

սեղանի առաջ: Հոծ բազմությունը իսկույն շրջապատում է միաբանությանը: Օրվա պատարագիչ Սահակ եպիսկոպոսը խոսում, մխիթարում է ժողովրդին:

Լսվում է պաշտոնական հոգեհանգստյան արարողությունը: Մահվան տխուր, սրտաճըմլիկ շարականների մեղեդիների երգակցությունից հետո, հնչում է «Զօրութիւն սուրբ խաչի քո, Քրիստո՛ս» շարականը: Երգի բառերը, երաժշտությունը այնքան հուսատու, ոգեպնդիչ ու լավատես են, որ սգավոր պատկերները տեղի են տալիս, փոխվում լուսա-

վոր մի նոր կյանքի, հուսալից փրկության լավատես պատկերների: Ոգեպնդված, զինված հոգու անընկճելի կամքով, դուրս ելավ իսկ հավատացյալները Տաճարի դռներից:

9 մարտի, երկուշաբթի

Մեծ պասի ճաշու ժամերգությունից հետո, տխուր հանդիսավորությամբ Տաճար է իջնում ազգիս Վեհափառ Հայրապետը: Չնայած իր առաջացած տարիքին, նա այսօր հատկապես իջնում է Տաճար, ներկա լինելու կատարվելիք հոգեհանգստյան արարողություններին:

Թափորը համընթաց շարժվում է դեպի տաճարը: Վեհը հուզված է, վիշտը իր ծանր կնիքն է դրել նրա պատկառազու ալեզարդ դեմքին, նրա արծվենի հայացքը ավելի սևեռուն է դարձել:

Ժողովրդի հոծ բազմությունը պատկառաքով ճանապարհ է բաց անում: Թափորը ներս է մտնում: Կանգնած են Ս. Իջման սեղանի առաջ, Վեհը իր սովորական աղոթքն է մըրմընջում: Խոսում է Սահակ եպիսկոպոսը: «Ազո օրեր են,— ասում է նա,— արտասուքի շաբաթ: Այսօր Սովետական երկրի մայրաքաղաքում Մոսկվայում, կատարվում է աշխատավորների ամենասիրելի բարեկամ Իոսիֆ Վիսսարիոնովիչ Ստալինի հուղարկավորությունը: Այսօր ողբում է այդ մեծ մարդու մահը, իր ազատարարի մահը, համայն հայ ժողովուրդը: Ողբում է Հայ Եկեղեցին: Ազակիր Հայրապետը, Ս. Էջմիածնի վշտակիր միաբանությունը իրենց սրտի դառն ու խոր կսկիծն ու ցավակցությունն են հայտնում հայ ժողովրդի ազնիվ բարեկամ Իոսիֆ Վիսսարիոնովիչ Ստալինի մահվան առթիվ:»

Սկսվում է հոգեհանգիստը:

Ջսպված հեկեկանքներ են լսվում այս ու այն կողմից, արցունքներ են երևում Վեհի աչքերին, հայրենասեր Հայրապետը սգում է հայ ժողովրդի, հայ ազգի իրավունքների լավագույն պաշտպանի մահը:

Կարդում են ավետարանը և հոգեհանգիստը վերջանում է:

Տեղական ժամանակով ժամը ցերեկվա 1-ն է: Մոսկվայում թաղում են աշխարհի մեծագույն մարդուն, դամբարան են իջցնում Իոսիֆ Վիսսարիոնովիչ Ստալինի մարմինը: Միության մեջ, այդ վեհ, նվիրական ռուսիին կյանքը հինգ ռուս կանգ է առնում, անցորդները քարանում են տեղում, երթևեկությունը կանգ է առնում, բանվորները, նավաստիները, ռազմիկները, աշխարհի բոլոր ժայրերում աշխատավորները իրենց վերջին հարգանքն են մատուցում, վերջին մնաս բարեն են ուղարկում առաջնորդին:

Յուրաքանչյուրը գամվում է տեղում լուռ ու անշարժ: Խոնարհվել են զլուսները: Վեհ ու նվիրական է պահել Մանր, մահասարսուռ լուծություն: Քարացել են մարդիկ անհուն վշտի ծանրության տակ:

Ազակոր Թափորը դանդաղընթաց երթով շարժվում, դուրս է գալիս Տաճարից, իսկ դրսում զանգակատան զանգերը թաղման մեղեդիներ են երգում, նրանց տխուր թրթուղները տարածվում են օդի անսահման տարածություններում:

Այսպես անցան սուգի վշտալի օրերը Մայր Աթոռում: Ս. Էջմիածինը խորը կսկիծով սգաց իր բարերարի, հայ ժողովրդի ազատարարի ծանր, վշտալի մահը:

